

Terapi og skapende aktivitet¹

Alle mennesker – uansett om de for tiden er friske, syke eller mer eller mindre rusavhengige – er avhengige av å bruke den skaperkraften som vi alle er utstyrt med.

Av TRINE NORMANN

Jeg har drevet med kultur- og helseprosjekter i mange år og særlig i forhold til mennesker som har det til felles at de har det ganske trøblete på mange områder i livet. Utgangspunktet har oftest vært hva de som har det trøblete kunne tenke seg å gjøre og få bistand til for å få et bedre liv. Med et slikt utgangspunkt får man mange overraskelser om man hører etter.

Mye av det disse personene da har fortalt at de ønsker seg, mangler innenfor dagens hjelpeapparat. Det de forteller peker ofte i helt andre retninger enn det helse- og sosialtjenesten yter av tjenester og huser av kompetanse i dag.

Et felles trekk er ofte at de gjerne vil treffe folk utenfor det såkalte hjelpeapparatet og et annet at de ikke bare vil snakke om og fokusere på problemene sine.

Legg fagstemmen til side!

Dette har fått meg til å tenke på hvordan vi møter folk med multitrøbbel generelt eller alvorlige rusproblemer spesielt. Ikke sjelden har vi som møter dem i en profesjonell sammenheng, noe felles. Vi ser stort sett det som er problematisk! Når vi lytter til de vi titulerer som klienter, pasienter, rusmisbrukere eller andre oppløftende

titler, har vi vanskelig for å konsentrere oss om det som blir sagt, fordi vi hele tiden blir forstyrret av at «fagstemmen» dukker opp i hodet, den som raskt putter personen vi har foran oss i en kategori og altfor raskt kommer fram med de tiltak eller tjenester som passer for denne kategorien. Som om det ikke handlet om forskjellige individer! Noen tjenesteytere synes dette er helt naturlig og ok, men stadig flere av de som jeg har snakket med, forstår at dette er et hinder for virkelig likestilt kommunikasjon. De prøver så godt de kan å få denne fagstemmen til å tie stille! Jeg tror det skal atskillig bevissthet og trening til for å få til det.

Faren er at så mange av oss ikke unner oss de overraskelsene som kommer hvis vi hører virkelig ordentlig etter. Vi verken ser eller hører annet enn det vi er vant til å høre om – nemlig problemene. Og tiltakene vi setter inn, er de vi selv rår over – tiltak som er rettet mot problemene. Mange med lang fartstid som brukere av helse- og sosialtjenere tilpasser seg dette og blir sosialisert inn i en «hjelpetrengerolle». Da kan det lett bli slik at *ingen* av partene som møtes, fokuserer på å finne fram til tiltak som er spesielt egnet til å få fram ressurser, kreativitet og skaperkraft.

Trenger å skaper

Hvorfor er det viktig å satse på kreative alternativer eller supplement til behandling?

Min erfaring er at de fleste – i alle fall innen helse- og sosialsektoren – tenker at målet med en eventuell kreativ virksomhet må være bedret helse, rusfrihet eller økt sosial mestring. Det vil si at målet med virksomheten er terapeutisk. Det er for så vidt et helt greit mål så lenge man er seg det bevisst. For mange mennesker i en trøblete situasjon vil jo det primære målet være å komme ut av en slik situasjon.

Men jeg tror det vil være farlig hvis vi utelukkende fokuserer på kunstnerisk virksomhet som *et middel* for å oppnå terapeutiske mål. Med det utgangspunktet vil sikkert en hel del mennesker bli skuffet over resultatet.

Alle mennesker – uansett om de for tiden er friske, syke eller mer eller mindre rusavhengige – er avhengige av å bruke den skaperkraften som vi alle er utstyrt med. Å få anledning til å skape noe innenfor bildende kunst, musikk, teater, poesi, litteratur er viktig i seg selv, ikke bare som noe som kan gi terapeutisk gevinst. Det å bruke sin skaperkraft, se resultatene av den og eventuelt vise resultatene til andre mennesker, gir oss en følelse av å være levende, av å være noe – ikke bare hjelpetrengende, men et menneske med verdi. Selv er jeg ikke kunstner. Men jeg vet at det som gir *megen* god følelse, og det som gir meg selvtillit, er når jeg har fått brukt meg og selv sagt særlig når andre mennesker anerkjenner meg for det jeg har gjort. Der som man føler seg som et null i fatigkommissjonen og blir møtt som det,

¹ Artikkelen baserer seg på et foredrag forfatteren holdt på en temakveld i forbindelse med Kaleidoskop 2003 – en kunstutstilling arrangert av Rusmiddeletaten Oslo kommune med kunstverk laget av brukere av etatens institusjoner.

Maler i stedet for å ruse seg Christian Clemetsen debuterte med egne malerier på Kaleidoskop 2003 – en kunstutstilling med kunstverk laget av brukere av tiltak drevet av Rusmiddeletaten i Oslo (Foto: Martin Blindheim).

blir det selvsagt vanskelig også å tro at man har ressurser og kan skape noe. Og kanskje like vanskelig for andre å få øye på det!

Nye bekjente

Enda en grunn til at det er viktig å satse på skapende alternativer, er at de som arbeider med noe kreativt, kan få en omgangskrets som også arbeider med det samme. En slik krets vil kanskje være litt romsligere enn andre i for-

hold til hva som er såkalt normalt. Jeg har selv sett at dette har vært av stor betydning for noen.

En kan også få en alternativ «tittel» til titler som «rusmisbruker», «klient», «hjelptrengende» osv – en tittel som en kan være stolt av. Å kunne si at jeg er kunstner, jeg er kunststudent, jeg er maler, lyriker, forfatter ... gir en annen verdighet enn å bli kalt klient! En får noe å snakke med andre mennesker utenfor rusmiljøet eller

utenfor institusjonene om. De aller fleste av oss er interesserte i kunst på et eller annet plan.

Kunstnere er fagfolk!

Hvordan legge til rette for at folk som er i kontakt med eller kanskje til og med bor i helse- og sosialtjenesten, skal få anledning til å oppdage at de har skaperkraft og mulighet til å bruke sine skapende evner?

Noen viktige forutsetninger bør være tilstede for å realisere dette: Formelle eller uformelle ledere innenfor hjelpeapparatet må ha forstått at kreativ virksomhet ikke bare er kakepynt, noe som bare kommer i tillegg til det seriøse eller til de tradisjonelle tjenestene. De må ha forstått at kreativitet virksomhet tvert om kan bli kjernen i en utvikling mot et liv som handler om noe annet enn kortvarig glede, mot større livsmot, selvfølelse og samhandling med andre.

Derneft må utviklingen av ulike tilbud og tjenester skje i samarbeid med brukerne. Tjenesteyterne må lytte til sine brukere uten å la seg forstyrre av fagstemmen i hodet – og brukeren må få anledning til å ta et ansvar for det som bestemmes.

Musikklærere, malere og andre kunstnere som kan gi profesjonell undervisning, må mottas som likestilte fagfolk, ikke som noen som skal underholde eller roe, mens andre gjør det reelle arbeidet. De må ikke ses som et tillegg vi kan ta oss råd til hvis vi har ressurser til overs – for det har vi aldri!

Jeg vet at det finnes kommuner og institusjoner der en har forstått alvoret i dette. Der har en forstått at reell brukermedvirkning er helt nødvendig for at tilbudene skal bli treffsikre, og en har ansatt kunstnere som fagfolk.

Slikt arbeid har gitt positive resultater og er eksempler til etterfølgelse. ☐

*Trine Normann er seniorrådgiver i SKUR, Statens Kunnskaps- og Utviklingsenter for helhetlig Rehabilitering
trinorm@online.no*